
Radnóti Miklós versfordító-pályázat

Anakreón

KÉT VERS

Hát te, Kleénoridész, kit vágyad az otthoni földre
vitt, de a sírba: esőt fújt a vihar szele, ám
te bizakodtál, mert jó időt ígért az az évszak.
Sós víz mosta le szép éveid, ifju hajós.

*

Kockázik Erósz: az örült
vágy, a zavart szív a játéka.

Kovács Erzsébet fordítása

William Carlos Williams

SUHANC PLATÁN

Látnod kéne
ezt a suhanc fát
ahogy a kerek és szívós törzs
a nedves

kő és csatorna közül
(hol vízér
szivárog) testét
a légbe

emeli egyetlen
hullámzó lökéssel
derékmagásig –
és ott

vékonyodva szétágazik
s hozza új
hajtásait
mindenfelé –

ráfönt gubóktól
ritkul míg
nem marad belőle más
csak két

szeszélyes bogas
ág
előrehajolva
szarvként a csúcán

Molnár Krisztina Rita fordítása

Epilógus: versenyen kívül

Mesterházi Mónika

EGY WILLIAM CARLOS WILLIAMS-VERS FORDÍTÁSÁRÓL

William Carlos Williams az a költő, akit ha egy kicsit is ismer az ember,¹ elmosolyodik a neve hallatán. Felszáll a pesti metróra egy csapat olasz gyerek és két fiatal tanár, megtelik velük a kocsis, a tanár nő kiengedi a hangját, menjetek beljebb, gyerekek, két megállót megyünk, hagyd a signorát kapaszkodni, Luigi, a gyerekek nem hangosak, csak sokan vannak, és mikor két megálló múlva valóban kiszállnak, a komor magyar utasok mind mosolyognak. Ilyen egy William Carlos Williams-vers.

Témája a modern városi világból bármi, egy gördülő újságpapír, a katolikus harangok zenéje, egy szilvát majszoló öregasszony – a létezés öröme, az öt érzékkel befogadható világ élménye. A William Carlos Williams-vers élmény- és látványközpontú. A gondolat rejtettebb. Versei formájával az amerikai szabad vers megújítója: a whitmani spontaneitást és zenét folytatja (de a mondatait játékosan-tudatosan kifeszítve); a poundi–elioti elveket és értékeket veszi át (de a kultúrtörténeti nehezék nélkül, valahogy

¹ Magyarul is megjelent egy kötete az Európa Könyvkiadó Napjaink Költészete sorozatában, 1984-ben, AMERIKAI BESZÉDRE címmel, Kodolányi Gyula, Orbán Ottó, Várady Szabolcs fordításában.

levegősebben). Versszövege tehát általában könnyen érthető. A gondok akkor kezdődnek, ha az ember le is akarja fordítani valamelyiket. Akkor derül ki, mi mindenre kellene figyelni. És bizonyos nyelvi-kulturális nehézségek is ekkor mutatkoznak meg.

A *Holmi* versfordító-pályázatára a YOUNG SYCAMORE című William Carlos Williams-verset választotta Molnár Krisztina Rita, és Várady Szabolcs mint körültekintő szerkesztő tőlem is megkérdezte: „Ha majd tudsz rá vetni egy pillantást: mi lehet az, hogy »*hung with cocoon*«? Egy William Carlos Williams-versben.” És csatolta a verset. Műfordítói gyakorlatomból valahonnan ismertem (sajnos) a szót mint (selyem)hernyógubót. És attól fogva így olvastam a verset: a fiatal fáról, amelyet megtámadnak a hernyók. (Szövőlepkéket én is láttam, igaz, eperfán.)

YOUNG SYCAMORE

*I must tell you
this young tree
whose round and firm trunk
between the wet*

*pavement and the gutter
(where water
is trickling) rises
bodily*

*into the air with
one undulant
thrust half its height –
and then*

*dividing and waning
sending out
young branches on
all sides –*

*hung with cocoons
it thins
till nothing is left of it
but two*

*eccentric knotted
twigs
bending forward
hornlike at the top*

Kínálta magát ez az olvasat (rögtön neki is álltam lefordítani): „*hung with cocoons / it thins / till nothing is left of it*”, „*hernyógubóktól / sorvad / míg nem marad más*”. Szabolcsot meggyőztem a hernyók ügyében (és ő ugyanígy Ritát, aki eredetileg bogyókat írt – bár

én ezt csak később láttam), az interneten is találtunk egy érvet egy anyanyelvi versolvasótól,² aki arra hivatkozik, hogy a költő kertészkedett is, tehát csak tudja; míg fel nem adtam a szöveget versfordító-szemináriumon, és akkor kiderült, hogy két pártra szakadt a társaság, hernyó- és természetpártiakra.

Új nyomozás indult. Azt már az elején kiderítettem (mint Molnár Krisztina Rita is), hogy az angol nyelvterületen használt „*sycamore*” szónak a platán jelentésével kell foglalkoznunk (a szótárban még szereplő fáradt füge és jávor kilőve, a valóságban előbbi a Közel-Keleten, utóbbi Angliában–Írországban honos).³ Amerika területén a „*sycamore*”: platán (*Platanus occidentalis*, nyugati platán). Van állandó kártevője (a *Neochlamisus platani* nevű rovar), ám ami lóg rajta, az nem más, mint a termése (aszmag termés, hosszú száron lógó pompon).

A költő ismeretében egyébként logikusabb is ez az olvasat: hogy ami a fán lóg, az a leírás része, nincsenek hernyók, a versben nem történik dráma, pusztulás. Aki meghallgatja a költő felolvasásában,⁴ ugyanerre jut. A vers a járda mellől kinövő fa életerejét, vitalitását testesíti meg – szó szerint (és William Carlos Williams elvei szerint): ugyanilyen vitális mondatokkal. Versfordítóként én a szöveg játékos feszítettségére igyekeztem legjobban törekedni. Később olvastam Molnár Krisztina Rita egymás utáni változatait, és irigykedve láttam néhány nagyon pontos szóválasztását és különösen az egyik áthajlását („és ott / vékonyodva szétágazik”). Valahogy ez a fáról szóló, fát megtestesítő vers mindkettőnkél állandóan változni akar(t), hogy elérje végleges formáját.

William Carlos Williams

FIATAL PLATÁN

Nézd csak
ezt a kis fát
kerek, szilárd
törzse a nedves

járda és a csatorna
közt (ahol a víz
csörgedezik) hogy
tör az égbe egy

² „...and the poem widens its focus to include the cocoons, which, as a gardener like Williams would have known, spell destruction for trees.” Lisa M. Steinman, http://www.english.illinois.edu/maps/poets/s_z/williams/sycamore.htm.

³ Kardos László joggal fordítja Desdemona dalában jávornak, azaz juharnak (a darab születési helye alapján, színhelye alapján persze fügét kellene írnia), ahogy Seamus Heaney versében én is juhart írtam, igaz, csak amikor a pergő termésre fény derült.

⁴ <http://writing.upenn.edu/pennsound/x/Williams-WC.php>

lendülettel
egyetlen hullámzó
lökéssel a derekáig –
aztán csak

ágazik vékonyul
fiatal hajtásokat
ereszt minden
irányba –

gubók függőiben
elfogy míg
nem marad más
csak két

különc göbös
gally
mint két szarv hajlik
előre legfelül

Mesterházi Mónika fordítása

Mezősi Miklós

EGY KÜLÖNÖS ANTIK LELET

Görögtanárait emlékére és tiszteletére, sosem múló hálával

Az n***-ben jó ideje folyó ásatások a közelmúltban egy különös leletet hoztak a felszínre. A feltárási munkálatok során egyértelművé vált, hogy az előkerült anyag egy ma még bizonytalanul datálható ókori szerző, Pseudo-Doszitheosz műve. Az egyedülálló lelet megtisztítása és olvashatóvá tétele után a megtaláló a leletet ugyanis Pseudo-Doszitheosznak tulajdonította, s az „I. ÉNEK (CARMINUM I)” elnevezést adta neki. Az I. CARMEN szövege – csodával határos módon – teljes egészében és sértetlen állapotban maradt ránk. Az itt közölt szövegben szögletes zárójelben tüntettük fel az utólagos betoldás gyanúján alul álló sorokat. Pseudo-Doszitheosz ez idáig egyetlen fennmaradt műve kerül most ebben a formában az olvasóközönség elé.

Az ELSŐ ÉNEK sajátos alkotás, melynek különösségét alighanem keletkezésének körülményeiben kell keresnünk. Pseudo-Doszitheosz műve a *Holmi* tavalyi versfordítói pályázatának köszönheti születését. A pályázatra beérkezett pályaművek között bukkant fel az I. CARMEN autográfja. Nehezen dönthető el, hogy a szeszélyes véletlen játéka-e, vagy misztikus egybeesés, netán a kettő elegye, de a görög szöveg mellé egy viszonylag formahű magyar fordítás is került. Ezért döntöttek úgy a *Holmi* szerkesztői, hogy Pseudo-

Doszitheosz költeménye a Radnóti Miklós versfordítói pályázat függelékeként kapjon helyet a lapban. Az esetlegesen felébredő – várhatóan elsősorban filológiai természetű – kételyek egy részét eloszlatandó a szerkesztők támogatják az ELSŐ ÉNEK eredeti görög szövegének közlését. Az eredeti szöveg közlésének egyik lelkes szorgalmazója Pszeudo-Doszitheosz fordítója volt, aki a görög szöveget gondozta, és a kész fordítást az eredetivel egybevetette.

Pszeudo-Doszitheosz

CARM. I

Φορμικτῆς πέλομαί ῥα πορῶν τάδε σήματα λυπρά,
γράφθεντ' ἐν πίνακι πτυκτῶ θυμοφθόρα πολλά.
[λυγρὰ λέγει Γλαῦκος τά γε σήματα Προΐτος ἔγραψεν,
ὄφρ' ἀπολοῖτο δαΐφρον' ἀγήνορα Βελλεροφόντην.]

Ἄλλὰ μὲν αἰτῶ σήματά μου μάλα εὐφρονα εἶναι·
εἶπερ λυπρά περ ὄντα γε λυγρὰ τε, δρᾶτε τὸ ἡμῖν·
μή τε μ' ἀπόλλυτε, μή μοι, σήματα, οἱ φθόροι ἔστε.
τίς φθείραιτό κε τῶν διὰ μύθων; καὶ γὰρ ἀμύμων
Βελλεροφῶν, ὃ γε βῆ δ' ἰέναι Λυκίηνδὲ πορῶν τε
σήματα λυγρὰ περ, ἧ χαλεπῶς φύγον αἶπὺν ὄλεθρον.
αὐτὰρ ὁ φῶ μάλα καρτερός· ἧ τὸ δέδωκέ γε θάρσος
μοί τε καὶ ἐν δ' ἔμοι ἔπνευσ' οὐκ ὀλιγὸν μένος ἦύ,
μοί γε διατρίψαντί κοτε χρόνον εἰναλίη δέ
νήσω· Κύπριδα ἦδε τέκε χρυσοστέφανον τήν
ποικίλον ἐχούσῃν θρόνον ἡμῖν καλλιπάρηρον,
Κυπρογενὴν Κυθερείην, ἀθανατὴν περ εὐοῦσαν.

Θάρσει τήνδε γ' αἰοιδήν· μή τοι χωλοτέρ' εἶη
μηδένα τοι πόδα φολκοτερὴν τε ἀκοσμοτέρην τε
Θερσίτου φρεσὶ σήματα εἰδότης ἧ κακὰ πάντα
ὡς δ' ὅτε ἐκ κλισίης ὃ γε μὴν ἴεν ἠδ' ἐκολῶα
αἰσυχρὰ βοῶν τε καὶ ἀκριτομύθον ἔπος καταλέξων.
οὐκ ἐθέλοιμί κεν ἄσματ' ἀμετροεπῆ, ἐμὰ ἔργα,
ᾧδε κολῶαῖν ὡς Θερσίτης ἐκολῶα.
αὐτὰρ ἐγώ - δοκέω - χράομαι μαλακοῖς ἐπέεσσιν,
ἀγλαὰ δῶρ' ἀπερείσια συντιθέναι ποθεῶν περ,
ποιητῆς τε λιλαίομαι ἔμμεν τοῖς μερόπεσσιν.
[αὐτὰρ ἐγὼ σχεδὸν εἰμὶ μὰ τὸν Δία ἐνθυσιάζειν·]
βάσκ' ἴθι, ὡς πηγὴ ὕδατι ψυχρῶ ῥέει, οὕτως
μειλιχίσις τε ῥήμασί τοι χυμένη δὲ αἰοιδῆ.